

PRIPREMANJE KRIVIČNIH DJELA TERORIZMA: MEĐUNARODNI STANDARDI I KRIVIČNO PRAVO BOSNE I HERCEGOVINE

Prof. dr Miodrag N. Simović^a, prof. dr Vladimir M. Simović^b

Na bazi više univerzalnih i regionalnih međunarodnih dokumenata, Bosna i Hercegovina, kao i niz savremenih država, predviđa krivično djelo terorizma u više različitih oblika ispoljavanja, ali sa identičnom sadržinom, karakteristikama, elementima bića, zakonskim opisom, pravnom prirodom, odnosno oblicima ili vidovima ispoljavanja. Radi se o izuzetno teškom, opasnom krivičnom djelu, sa međunarodnom sadržinom, odnosno međunarodnim temeljima propisivanja krivične odgovornosti i kažnjivosti. Zbog visokog stepena društvene opasnosti različitih oblika ispoljavanja terorizma, sva savremena krivična zakonodavstva pomjeraju granicu kažnjavanja na prethodni stadijum – na fazu pripremanja krivičnih djela čijim se preduzimanjem, fizičkim ili psihološkim djelatnostima, stvaraju uslovi ili pretpostavke za izvršenje nekog od krivičnih djela terorizma uopšte ili na brži, lakši, jednostavniji ili efikasniji način. U pozitivnom pravu u Bosni i Hercegovini su takođe predviđene kao samostalna krivična djela brojne pripremne radnje koje prethode izvršenju krivičnih djela terorizma uopšte ili pripremne radnje koje doprinose njegovim efikasnijem, uspješnijem ili kvalitetnijem izvršavanju. U radu se istražuje i problematizira sistem, pojam, sadržina, elementi bića i karakteristike, te oblici ispoljavanja pripremanja krivičnih djela terorizma u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, ito u kontekstu međunarodnih standarda.

KLJUČNE REČI: *pripremne radnje, terorizam, krivično djelo, odgovornost, međunarodni standardi.*

^a Redovni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Bihaću, profesor emeritus, e-mail: msimovic@anubih.ba; <https://orcid.org/0000-0001-5116-680X>.

^b Tužilac Tužilaštva BiH, redovni profesor Fakulteta za bezbjednost i zaštitu Nezavisnog univerziteta u Banjoj Luci, e-mail: vlado_s@blic.net; <https://orcid.org/0009-0002-9640-6488>.

UVOD

Polazeći od relevantnih međunarodnih dokumenata univerzalnog, odnosno regionalnog karaktera, u Bosni i Hercegovini je u krivičnom zakonodavstvu propisana krivična odgovornost i kažnjivost za više krivičnih djela terorizma (Satzger, 2018, str. 89-101). Zavisno od vrste propisa koji uređuje ovu materiju, propisani su različiti zakonski opisi, sadržina, elementi bića, karakteristike, te oblici ili vidovi ispoljavanja više krivičnih djela terorizma (Simović, 2003, str. 95–122; M. Simović, V. Simović, 2011, str. 77–99; Stanković, 2018, str. 94-99).

Krivični zakon Bosne i Hercegovine (KZBiH) predviđa više krivičnih djela terorizma u glavi sedamanestoj pod nazivom: “Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom”. To su krivična djela: a) terorizam (član 201.), b) finansiranje terorističkih aktivnosti (član 202.), c) javno podsticanje na terorističke aktivnosti (član 202a.), d) vrbovanje radi terorističkih aktivnosti (član 202b.), e) obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (član 202c.) i f) organizovanje terorističke grupe (član 202d.). Poslednja dva djela predstavljaju kažnjive pripremne radnje (prethodni stadijum) za uspješno i efikasno izvršenje krivičnog djela terorizma iz člana 201.

Na nešto drugačiji način krivična djela terorizma predviđa Krivični zakon Federacije BiH (KZFBiH) u glavi osamnaestoj pod nazivom: “Krivična djela terorizma”, gdje su propisana djela: a) uzimanje talaca (član 200.), b) terorizam (član 201.) i c) finansiranje terorističkih aktivnosti (član 202.). S druge strane, Krivični zakon Brčko distrikta BiH (KZBDBiH) u glavi osamnaestoj koja nosi naziv: “Krivična djela terorizma” predviđa istovrsna, istoimena krivična djela, sa identičnim zakonskim opisom i karakteristikama kao i prethodni zakonski tekst. To su: a) uzimanje talaca (član 197.), b) terorizam (član 198.) i c) finansiranje terorističkih djelatnosti (član 199.).

Konačno, Krivični zakonik Republike Srpske (KZRS) u glavi dvadesettećoj pod nazivom: “Krivična djela terorizma” predviđa djelo “Terorizam” (član 299.), kao i djelo uzimanje talaca (član 305.). Međutim, za razliku od zakonskih tekstova sa primjenom u Federaciji BiH, odnosno u Brčko distriktu BiH, u Republici Srpskoj su izričito propisane određene pripremne radnje za izvršenje krivičnog djela terorizma (kao samostalne inkriminacije). To su sljedeće inkriminacije: a) finansiranje terorističkih aktivnosti (član 300.), b) stvaranje terorističkih grupa ili organizacija (član 301.), c) javno podsticanje na terorističke aktivnosti (član 302.), d) vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela (član 303.) i e) formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama (član 304.).

Iz navedenih zakonskih rješenja kao krivična djela pripremanja terorizma smatraju se:

1) u KZBiH:

- a) obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (član 202c.) i
- b) organizovanje terorističke grupe (član 202d.) i

2) u KZRS:

- a) stvaranje terorističkih grupa ili organizacija (član 301.),
- b) vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela (član 303.) i
- c) formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama (član 304.).

PRIPREMANJE KRIVIČNIH DJELA TERORIZMA U MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM PRAVU

U cilju suzbijanja krivičnih djela terorizma u različitim pojavnim oblicima ili vidovima ispoljavanja u oblasti međunarodnog krivičnog prava, putem univerzalnih ili regionalnih međunarodnih dokumenata, uspostavljen je efikasan sistem pravila za utvrđivanje krivične odgovornosti i kažnjivosti njihovih učinilaca (Sijerčić Čolić, 2012, sre. 345-365). Slična je situacija sa postavljanjem temelja za inkriminaciju pripremanja krivičnih djela terorizma u nacionalnim, internim krivičnim zakonodavstvima.

Na univerzalnom nivou, u okviru Organizacije Ujedinjenih nacija, usvojeno je više međunarodnih dokumenata sa ciljem sprječavanja i suzbijanja terorizma, odnosno pojedinih njegovih oblika i vidova ispoljavanja (Henriksen, 2019, str. 121-129). To su: 1) Konvencija o suzbijanju nezakonite otmice vazduhoplova (1970.), 2) Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva (1971.), 3) Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju krivičnih djela protiv lica pod međunarodnom zaštitom, uključujući i diplomatske agente (1973.), 4) Međunarodna konvencija protiv uzimanja talaca (1979.), 5) Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (1980.), 6) Protokol o suzbijanju nezakonitih akata nasilja na aerodromima koji opslužuju međunarodnu civilnu avijaciju (kao dopuna Konvencije o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva) (1971.), 7) Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe (1988.), 8) Protokol o suzbijanju nezakonitih akata protiv bezbjednosti fiksnih platformi lociranih u priobalnom pojasu (1988.), 9) Međunarodna konvencija o sprječavanju terorističkih akata bombama (1997.) i 10) Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma (1999.) (Zovko, 2022, str. 73-77).

Pored univerzalnih međunarodnih dokumenata koji su donijeti u okviru ili pod okriljem Organizacije Ujedinjenih nacija, u okviru Savjeta/Vijeća Evrope usvojeno je više međunarodnih dokumenata koji imaju primarni cilj suzbijanje, odnosno sprječavanje terorizma, kao i drugih srodnih nedozvoljenih, protivpravnih djelatnosti (Marković, 2012, str. 503-520). To su: a) Evropska konvencija o suzbijanju terorizma (1977.), b) Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma (2005.), c) Protokol o izmjenama Evropske konvencije o suzbijanju terorizma (2003.) i d) Konvencija Savjeta Evrope o pranju, traženju, zapljeni i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma (2005.) (Derenčinović, 2021, str. 107-121).

Evropska konvencija o suzbijanju terorizma predstavlja temeljni evropski regionalni dokument koji uspostavlja sistem jedinstvene i organizovane akcije nadležnih državnih organa u suzbijanju različitih oblika i vidova ispoljavanja krivičnih djela terorizma (Ivanović, 2015, str. 110-135). Konvencija (član 3.) izričito propisuje odgovornost i kažnjivost za: a) pokušaj izvršenja krivičnih djela terorizma, b) saučesništvo u izvršenju ili pokušaju izvršenja krivičnih djela terorizma i c) organizovanje izvršenja ili navođenja drugih lica u izvršenju krivičnih djela terorizma (Buljubašić, Azinović, 2023, str. 117-124).

Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma (2005.) pripremne radnje (pod nazivom: "Obuka za terorizam") u članu 7. definiše kao davanje uputstava za proizvodnju ili korišćenje eksploziva, vatrenog oružja ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija ili za druge specifične metode ili tehnike, u cilju izvršenja ili doprinošenja izvršenju krivičnih djela terorizma, uz svijest o tome da će vještine kojima se lice podučava biti korišćene u tu svrhu (Simović et al., 2022, str. 141-149; Ramić, 2019, str. 78-91). Konačno, Konvencija (čl. 8-10.) predviđa takođe krivičnu odgovornost i kažnjivost za: a) započinjanje (pokušaj) krivičnog djela terorizma (član 8.), b) učesće u vidu saučesništva u izvršenju krivičnog djela terorizma (član 9.), c) organizovanje ili usmjeravanje drugih lica na izvršenje krivičnog djela terorizma, d) doprinošenje izvršenju jednog ili više krivičnih djela terorizma kada je učinilac grupa lica koja postupaju sa zajedničkom svrhom (Brkić, 2017, str. 109-121; Pavišić et. al., 2016, str. 79-96).

PRIPREMANJE KRIVIČNIH DJELA TERORIZMA U KRIVIČNOM PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

O PRIPREMANJU KRIVIČNOG DJELA UOPŠTE

U savremenom krivičnom pravu pripremne radnje (ili pripremanje) krivičnog djela ne predstavljaju kažnjivi stadijum u izvršenju krivičnog djela kao što je slučaj sa pokušajem, nepodobnim pokušajem ili svršenim krivičnim djelom u kojim slučajevima učinilac preduzima zakonom propisanu radnju izvršenja sa umišljajem, pri čemu slijede dva rezultata: a) svršeno krivično djelo – kada dolazi do prouzrokovanja promjene ili stanja na objektu napada ili b) pokušano krivično djelo – kada posljedica preduzete radnje izostane u potpunosti (Vuković, 2021, str. 292-294). Ali, to ne isključuje mogućnost kažnjavanja za pripremne radnje - pripremanje tačno određenog krivičnog djela, kada to zakon izričito propisuje (Babić, 2021, str. 146-148).

Pod pripremnim radnjama se smatraju umišljajno preduzete djelatnosti kojima se stvaraju uslovi ili pretpostavke da izvršenje krivičnog djela uopšte ili za izvršenje krivičnog djela brže, lakše, jednostavnije ili efikasnije, odnosno da izvršeno krivično djelo ili učinilac ostanu neotkriveni ili krivica učinioca djela nedokazana (Stojanović, 2013, str. 220-223). Budući da se radi o djelatnostima koje nisu zakonom propisane kao obilježje bića krivičnog konkretnog djela, rijetka su krivična zakonodavstva koja propisuju odgovornost i kažnjivost za njihovo preduzimanje (Čejović, 2002, str. 292-296; Stojanović, 2022, str. 221-224).

Prema odredbama člana 248. KZBiH, "Pripremanje krivičnog djela" (glava dvadesetdruga: "Dogovor, pripremanje, udruživanje i organizovani kriminal") se sastoji u: a) nabavljanju ili pripremanju sredstava, b) uklanjanju prepreka ili c) preduzimanju kakve druge radnje koja stvara uslove za neposredno učinjenje krivičnog djela koje je propisano zakonom BiH za koje se može izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna (Babić, Marković, 2008, str. 220-223).

Kao posebne pripremne radnje "određene sadržine, prirode ili značaja" smatra se stvaranje novog ili iskorišćavanje (preusmjerenje djelovanja) postojeće grupe ili drugog udruženja sa ciljem vršenja krivičnih djela (Novoselec, 2004, str. 271-272; Grozdanić et al., 2013, str. 170-173). Takvo djelo KZBiH predviđa pod nazivom: "Udruživanje radi činjenja krivičnih djela" (član 249.). Ovo djelo se javlja u dva osnovna oblika ispoljavanja. To su: a) organizovanje grupe ljudi ili udruživanje na drugi način tri ili više lica u cilju izvršenja krivičnih djela koja su propisana zakonom Bosne i Hercegovine i b) postajanje pripadnikom grupe ljudi ili drugog

udruženja tri ili više lica u cilju izvršenja krivičnih djela koja su propisana zakonom Bosne i Hercegovine (Simović, Šikman, 2017, str. 73-96).

U slučaju tzv. “stvarnog kajanja” postoji lakši, privilegovani oblik ispoljavanja ovog djela, za koji se može potpuno osloboditi od kazne, koji se javlja u dva vida: a) ako pripadnik grupe ljudi otkrije grupu ili pripadnik udruženja otkrije udruženje prije nego što je u njihovom sastavu ili za njih učinio krivično djelo i b) ako organizator otkrivanjem grupe ljudi ili udruženja ili na drugi način spriječi izvršenje krivičnog djela.

KRIVIČNI ZAKON BOSNE I HERCEGOVINE

“Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti” (član 202c.) se sastoji u osposobljavanju drugog lica za izradu ili korišćenje eksploziva, vatrenog oružja, drugog oružja, štetnih ili opasnih materija ili eksplozivnih naprava ili podučavanju o drugim konkretnim metodama, tehnikama i vještinama ili u stavljanju na raspolaganje drugom licu sredstava za obuku, prostorija ili drugog prostora na raspolaganje znajući da će biti iskorišćeni u svrhu izvršenja nekog od zakonom taksativno navedenih krivičnih djela terorizma (Babić, 2023, str. 219-230). Ovdje je, dakle, pripremna radnja zbog visoko ispoljenog stepena težine, odnosno društvene opasnosti - predviđena kao samostalna radnja izvršenja (Turković et al., 2013, str. 151).

Objekt zaštite djela je određen kao međunarodna bezbjednost. Radnja izvršenja djela se sastoji u preduzimanju više alternativno zakonom određenih djelatnosti (Đorđević, Kolarić, 2020, str. 294-297; Pavišić, et al., 2007, str. 491-492). Za postojanje djela je bitno da se ove radnje preduzimaju (Gaćinović, 2015, str. 95-116): a) u odnosu na određene opšteopasne predmete kao što su: eksploziv, vatreno oružje, drugo oružje, štetne ili opasne materije i eksplozivne naprave i b) u cilju izvršenja određenih međunarodnih krivičnih djela. Ovaj cilj mora da postoji na strani učinioca u vrijeme preduzimanja radnje izvršenja, on treba da motiviše učinioca na pristupanje radnji, bez obzira da li je ovaj cilj ostvaren u konkretnom slučaju (S. Lutovac, N.Lutovac, 2023, str. 79-94).

Djelo je svršeno samim momentom preduzimanja radnje izvršenja bez obzira na to da li je neko lice zaista na osnovu nje osposobljeno da preduzimanje nekog od zakonom navedenih krivičnih djela terorizma. Izvršilac djela može biti svako lice, a u pogledu krivice potreban je direktan umišljaj koji kvalifikuje “cilj” učinioca. Za ovo je djelo propisana kazna zatvora najmanje tri godine.

“Organizovanje terorističke grupe” (član 202d. KZBiH) se sastoji u organizovanju terorističke grupe ili na drugi način udruživanju najmanje tri lica radi izvršenja

određenih krivičnih djela (Turković et al., 2013, str. 151). Ovdje se, takođe, radi o preduzimanju pripremnih radnji koje su zbog visokog stepena težine ili opasnosti dobile karakter samostalne radnje izvršenja. I ovdje se kao objekat zaštite javlja međunarodna bezbjednost.

Radnja izvršenja djela je dvojako alternativno određena kao (Petrović et al., 2016, str. 309-310):

a) organizovanje terorističke grupe u vidu pronalaženja, animiranja, pridobijanja i povezivanja više lica sa zajedničkim ciljem vršenja određenih krivičnih djela terorizma. Teroristička grupa je (član 1. tačka 23. KZBiH) organizovana grupa koju čine najmanje tri lica, koja je formirana i djeluje u određenom vremenskom periodu u svrhu izvršenja nekog od krivičnih djela terorizma (Bodrožić, 2022, str. 178-192) i

b) udruživanje – pronalaženje, animiranje, povezivanje, pridobijanje na bilo koji način najmanje tri lica radi zajedničkog vršenja krivičnog djela terorizma (Pavišić et al., 2007, str. 491-492). Cilj je ovako preduzetih pripremnih radnji – izvršenje nekog od zakonom taksativno nabrojanih međunarodnih krivičnih djela terorizma u širem smislu (katalog djela) (Stojanović, Deliće, 2013, str. 370-373).

Djelo je svršeno samim organizovanjem grupe ili udruživanjem (postizanjem saglasnosti volja tri ili više lica) za vršenje krivičnih djela bez obzira na to da li je neko od planiranih krivičnih djela zaista i započeto ili izvršeno u cijelosti. Izvršilac djela može da bude svako lice, a u pogledu krivice potreban je umišljaj. Za ovo je delo propisana kazna zatvora najmanje pet godina.

Lakši, privilegovani oblik djela, za koji je propisana kazna zatvora najmanje tri godine, obuhvata dvije alternativno propisane radnje izvršenja. To su (Jovašević, 2017, str. 367-368): a) postajanje pripadnikom grupe – formalno stupanje u članstvo grupe (usmenim ili pisanim pristankom, saglasnošću) ili faktičkim učestvovanjem u vršenju djelatnosti u sprovođenju plana (cilja) grupe¹ i b) učestvovanje na bilo koji drugi način – sudjelovanje davanjem svog ličnog doprinosa učestvu u radnji izvršenja u aktivnostima terorističke grupe, uključujući pružanje finansijske i bilo koje druge pomoći (Đorđević, Kolarić, 2020, str. 294-297).

Pripadnik terorističke grupe koji otkrije grupu prije nego što je u njenom sastavu ili za nju učinio krivično djelo - kažnjava se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine, ali se iz kriminalnopolitičkih razloga može i potpuno osloboditi od kazne. Ovo je poseban oblik tzv. "stvarnog kajanja" koji postoji ako su ispunjena dva uslova: a) lice postaje pripadnikom grupe, b) lice otkriva, prijavljuje svoju grupu nadležnim državnim organima (u cijelosti ili pojedinih članova, odnosno nje-

¹ Grupa ljudi (član 1. tačka 20. KZBiH) je udruženje od najmanje tri lica koja su povezana radi činjenja krivičnih djela, pri čemu svako od njih daje svoj udio u izvršenju krivičnog djela.

nog djelovanja, usmeno ili u pisanoj formi, neposredno ili posredno) i c) grupa se prijavljuje u određeno vrijeme - prije nego što je lice uopšte u njenom sastavu ili za nju učinilo bilo koje krivično djelo, kao izvršilac ili saučesnik (M. Đorđević, Đ. Đorđević, 2020, str. 232).

KRIVIČNI ZAKONIK REPUBLIKE SRPSKE

“Stvaranje terorističkih grupa ili organizacija” (član 301.) se sastoji u uspostavljanju ili organizovanju grupe ili terorističke organizacije ili na bilo koji drugi način udruživanju više lica radi izvršenja krivičnih djela terorizma, kao i krivičnog djela oštećenje ili uništenje javnih uređaja, oštećenje brana i vodoprivrednih objekata ili nekog drugog djela koje može prouzrokovati smrt ili težu tjelesnu povredu civilnog lica ili lica koje aktivno ne učestvuje u neprijateljstvima u oružanom sukobu, ako je takvo djelo upravljeno na zastrašivanje građana ili prisiljavanje organa vlasti u Republici Srpskoj da izvrši ili ne izvrši neku radnju (Jovašević, Mitrović, Ikanović, 2021, str. 611-624). Ovdje je inkriminisana, kao samostalno krivično djelo, pripremna djelatnost organizovanja zločinačkog udruženja. Radi se o pripremnim radnjama za vršenje više zakonom taksativno nabrojanih krivičnih djela (Ilić, 2021, str. 309-329; Aladžić, Mijatović, 2022, str. 283-293).

Objekt zaštite je pravni poredak. Izvršilac djela može biti svako lice, a u pogledu krivice potreban je umišljaj. Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju od pet do dvadeset godina. Uz kaznu se učiniocu djela obavezno izriče mjera bezbjednosti oduzimanja predmeta - objekta i druge nepokretnosti koje su korištene za terorističke aktivnosti, kao i predmeta ili sredstava koji su namijenjeni za pripremanje izvršenja terorističkih djela.

Poseban oblik djela se javlja u dva vida ispoljavanja (st. 2. i 3.). To su: a) postajanje pripadnikom grupe ili terorističke organizacije – djelatnost usmenog ili pisanog davanja saglasnosti volje za stupanje u članstvo grupe ili organizacije ili pak faktičkim, fizičkim neposrednim preduzimanjem djelatnosti iz sastava njihovog plana djelovanja, b) pružanje pomoći grupi ili terorističkoj organizaciji na drugi način – preduzimanje bilo koje psihološke ili fizičke, neposredno ili posredno, preduzete djelatnosti kojom se omogućava ili olakšava, odnosno kojom se stvaraju uslovi ili pretposavke za djelovanje grupe ili terorističke organizacije, c) učešće, učestvovanje na bilo koji način, u bilo kojoj mjeri u aktivnostima grupe ili terorističke organizacije i d) podsticanje, podržavanje ili pomaganje na bilo koji drugi način u stvaranju terorističke organizacije – preduzimanje djelatnosti podstrekavanja ili pomaganja u pogledu stvaranja nove ili iskorišćavanja postojeće grupe ili terorističke organizacije, bez obzira na to da li je ona na bilo koji način izvršila ili pokušala neko od krivičnih djela

terorizma radi kojih je upravo osnovana (Turković et al., 2013, str. 151). Za poseban oblik djela, bez obzira na vid ispoljavanja, propisana je kazna zatvora u trajanju od tri do dvadeset godina.

Krivično djelo iz člana 301. KZRS ima dva lakša, privilegovana oblika ispoljavanja za koje je, iz kriminalnopolitičkih razloga, propisano blaže kažnjavanje zbog "stvarnog kajanja", naime, zbog naknadno preduzete radnje od strane izvršilaca ovog djela.

Prvi lakši oblik djela (stav 4.) čini pripadnik grupe ili terorističke organizacija koji otkrivanjem grupe ili terorističke organizacije ili na neki drugi način spriječi izvršenje planiranih krivičnih djela (Đorđević, Kolarić, 2020, str. 299-301). Za ovo djelo zakon propisuje blažu kaznu - kaznu zatvora do tri godine, ali i mogućnost (fakultativnu) potpunog oslobođenja od kazne učinioca djela.

Drugi lakši oblik djela (stav 5.) čini pripadnik grupe ili terorističke organizacija koji otkrije grupu ili terorističku organizaciju prije nego što je u njihovom sastavu ili za njih izvršio neko drugo krivično djelo. To je djelatnost podnošenja usmene, pisane (potpisane ili nepotpisane), anonimne ili psudonimne prijave nadležnim državnim organima (policija, tužilaštvo, sud ili drugi državni organi) o grupi ili organizaciji, njenom članstvu, organizacionoj strukturi, ciljevima, planovima. Radnja izvršenja se mora preduzeti u određeno vrijeme - prije nego što je učinilac u sastavu grupe ili terorističke organizacije ili za njih izvršio neko od krivičnih djela radi čijeg ostvarenja je grupa, odnosno organizacija upravo formirana (Stajić, Mirković, 2021, str. 395-413). Za ovo djelo je propisana kazna zatvora do dvije godine, ali se učinilac djela može i potpuno osloboditi od propisane kazne.

Krivično djelo "Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela" (član 303. st. 2. i 3.) predstavljaju zakonom alternativno propisane djelatnosti: a) dogovaranje (postizanje saglasnosti volja) sa drugim licem (licima) vršenja krivičnih djela, b) pozivanje (podsticanje, psihološka djelatnost uticanja na volju) drugog lica da se pridruži grupi ili udruženju koja imaju za cilj vršenje krivičnih djela, c) davanje uputstava o izradi i korišćenju eksploziva ili eksplozivnih naprava, vatrenog ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija, d) obučavanje (osposobljavanje) drugog lica za izvršenje ili učestvovanje u izvršenju krivičnih djela, e) davanje sredstava za vršenje krivičnih djela ili f) ustupanje (stavljanje na raspolaganje) prostora za obuku (Jovašević, Miladinović Stefanović, 2023, str. 522-523; Jovašević et al., 2021, str. 611-624). Ovdje se takođe radi o kažnjivim pripremnim radnjama kroz stvaranje uslova ili pretpostavki za izvršenje bilo koga od krivičnih djela terorizma, kao i drugih djela koja se preduzimaju u cilju zastrašivanja građana ili prisiljavanja organa vlasti

u Republici Srpskoj bez obzira na to da li je do njihovog izvršenja zaista i došlo u konkretnom slučaju. Objekt zaštite je pravni poredak.

Za postojanje djela je potrebno da se radnja izvršenja preduzima u određenoj namjeri - u namjeri izvršenja krivičnih djela terorizma kao i drugih djela koja se preduzimaju u cilju zastrašivanja građana ili prisiljavanja organa vlasti u Republici Srpskoj, bez obzira na to da li je ova namera u konkretnom slučaju ostvarena ili ne. Izvršilac djela može biti svako lice, a u pogledu krivice potreban je umišljaj, koji u pojedinim slučajevima dobija karakter direktnog umišljaja koji kvalifikuje namjera učinioca.

Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju od tri do dvadeset godina. Uz kaznu se učiniocu djela obavezno izriče mjera bezbjednosti oduzimanja predmeta - objekata i druge nepokretnosti, kao i predmeta ili sredstava koja su korišćena ili su bila namijenjena za terorističku obuku, vrbovanje i vršenje terorističkih djela.

Krivično djelo "Formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama" (član 304. KZRS) čini više alternativno propisanih djelatnosti. To su (Andrić, Kovač, 2021, str. 107-121): a) vrbovanje – agitovanje, propagiranje u smislu preduzimanja psiholoških djelatnosti uticanja na volju drugih lica, b) pozivanje – uticanje na volju drugog lica u smislu izazivanja donošenja nove ili učvršćivanja postojeće, nedovoljno čvrste, kolebljive odluke određene sadržine, c) obučavanje – obrazovanje drugog lica u smislu prenošenja osnovnih, posebnih, dopunskih ili specijalnih znanja ili vještina, d) opremanje – pribavljanje drugom licu odgovarajuće opreme, sredstava, oruđa ili materijala za obavljanje određenih djelatnosti, e) organizovanje – pronalaženje, animiranje, pridobijanje ili povezivanje više lica sa zajedničkim ciljem, f) mobilisanje – animiranje, aktiviranje drugih lica ili g) pridruživanje – priključivanje, usmenom ili pisanom saglasnošću ili faktičkim preduzimanjem pojedinih aktivnosti u sklopu stranih paravojnih ili parapolijskih formacija koje se bave terorističkim aktivnostima (Delić, 2021, str. 449-451). Ovdje su djelatnosti podstrekavanja, odnosno pomaganja izgubile karakter saučesničkog doprinosa, te dobile karakter pripremanja izvršenja krivičnog djela terorizma, što ukazuje na visok stepen težine, prirode, karaktera i opasnosti njihovog ispoljavanja (Jovašević et al., 2021, str. 611-624). Objekt zaštite je međunarodna bezbjednost.

Za postojanje djela je potrebno ispunjenje još dva elementa vezana za radnju izvršenja koja se preduzima: a) u odnosu na pojedinaca ili grupu lica, koji moraju biti poznati, obuhvaćeni sviješću učinioca djela i b) sa određenim ciljem - sa ciljem pridruživanja stranim paravojnim ili parapolijskim formacijama koje se bave terorističkim aktivnostima, bez obzira na to da li je takav cilj ostvaren u konkretnom slučaju.

Izvršilac djela može biti svako lice, a u pogledu krivice potreban je direktan umišljaj koji kvalifikuje određeni cilj učinioca. Taj cilj, kao unutrašnji podstrek ili pokretač učinioca na preduzimanje radnje izvršenja - mora da postoji u vrijeme izvršenja djela. To je cilj pridruživanja stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama koje se bave terorističkim aktivnostima.

Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju od tri do dvadeset godina. Pored kazne, sud učiniocu djela obavezno izriče mjeru bezbjednosti oduzimanja predmeta – a) objekata za obučavanje i b) finansijskih i svih drugih sredstava koja su korišćena ili su bila namijenjena za vršenje ovog krivičnog djela.

Djelo ima dva posebna oblika ispoljavanja.

Prvi poseban oblik djela se sastoji u prikupljanju finansijskih ili drugih sredstava, sačinjavanju planova, dogovaranju sa drugima, vrbovanju drugoga ili preduzimanju bilo koje druge radnje kojom se stvaraju neposredni uslovi za formiranje i obučavanje grupe radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama. Ovom inkriminacijom se, zapravo, preduzimaju pripremne radnje za izvršenje krivičnog djela koje nosi naziv: "Formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama" (Jovašević et al., 2017, str. 219-221).

Drugi poseban oblik djela se sastoji u upućivanju poruke javnosti javno, putem sredstava informisanja ili na bilo koji drugi način u cilju podsticanja drugog na izvršenje krivičnog djela formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama (Jovašević et al., 2021, str. 623-624). Radnja izvršenja je upućivanje – slanje, emitovanje, otpravljanje poruke (izjave volje ili misli određene sadržine) koja je upućena javnosti, dakle, individualno neodređenom broju lica (ne tačno određenom licu koje je učiniocu djela poznato). Ova se radnja izvršenja preduzima:

a) na određeni način:

- 1) javno,
- 2) putem sredstava javnog informisanja ili
- 3) na bilo koji drugi način i

b) sa određenim ciljem - u cilju podsticanja drugog na formiranje i obučavanje grupe radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama, bez obzira na to da li je ovaj cilj (kao podstrek, unutrašnji pokretač učinioca na akciju) uopšte ostvaren u konkretnom slučaju (Lakušić, Lolić, 2021, str. 389-400). Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju jedne do deset godina.

Pored osnovnog i posebnog oblika ovog djela, ono ima još dva oblika ispoljavanja. To su: teži, kvalifikovani oblik i lakši, privilegovani oblik djela.

Teži oblik djela postoji ako je radnja izvršenja bilo kojeg oblika pojavnog ispoljavanja izvršena od strane više dva lica koja su se udružila za vršenje ovog djela. Dakle, u ovom slučaju dva ili više lica preduzimaju iste ili različite djelatnosti, na istom ili različitim mjestima, u isto ili različito (sukcesivno) vrijeme, koje treba da vode istom cilju, istom rezultatu. Za ovo djelo je propisana kazna zatvora u trajanju od pet do dvadeset godina.

Konačno, lakši oblik je predviđen iz kriminalnopolitičkih razloga, za koji je propisana kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do dvije godine. Međutim, učinilac se, zavisno od nahođenja suda u konkretnom sličaju, može i potpuno osloboditi od kazne. Ovo djelo karakterišu dva konstitutivna elementa: a) učinilac djela je otkrio grupu ili vodeće članove grupe. To znači da je on usmeno ili u pisanoj formi, potpisano, anonimno ili psudonimno, prijavio nadležnim državnim organima (policija, tužilaštvo, sud) bilo grupu (stranu paravojnu ili parapolijsku formaciju) ili vodeće članove grupe i b) učinilac djela je radnju otkrivanja preduzeo u određeno vrijeme - prije nego što je djelo otkriveno ili je na taj način spriječeno izvršenje djela (Životić, 2021, str. 76-87).

ZAKLJUČAK

Brojna savremena krivična zakonodavstva, pa tako i pozitivno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine uspostavljaju sistem krivične odgovornosti i kažnjivosti u cilju sprječavanja ili suzbijanja krivičnih djela terorizma. Propisana je individualna odgovornost fizičkih lica kao neposrednih izvršilaca ovih krivičnih djela, ali i njihovih saučesnika. Pored toga, zbog visoko ispoljene društvene opasnosti i težine, kod ovih krivičnih djela dolazi od odstupanja od opštih pravila o krivičnoj odgovornosti, koja se proširuje i na prethodnu fazu – na fazu pripremanja (pripremnih radnji) izvršenja krivičnih djela terorizma, bez obzira na oblik ili vid pojavnog ispoljavanja. Tome doprinose i relevantni međunarodni standardi koji uspostavljaju temelje odgovornosti učinioca za samo pripremanje izvršenja krivičnih djela terorizma. Radi se, naime, o djelatnostima kojima se sa umišljajem stvaraju uslovi, okolnosti ili pretpostavke da bi se neko od krivičnih djela terorizma uopšte izvršilo ili da bi se takvo delo izvršilo na brži, lakši, jednostavniji ili prikriveniji način. Upravo KZBiH, odnosno KZRS predviđaju pripreme radnje kao posebna samostalna krivična djela koja se javljaju u više oblika ili vidova ispoljavanja za koje su propisane različite kazne zatvora.

LITERATURA

- Andrić, J. & Kovač, M. (2021) Savremeni terorizam kao pretnja bezbednosti. *Bezbednost*. Beograd, 63(2), 107-121.
<https://doi.org/10.5937/bezbednost2102107A>
- Babić, M. & Marković, I. (2008) *Krivično pravo. Opšti dio*. Banja Luka: Pravni fakultet.
- Babić, M. (2021) *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske. Opšti dio*, Banja Luka: Grafomark.
- Babić, U. (2023) Preventivne mere u borbi protiv terorizma. *Megatrend revija*, 20(1), 219-230. <https://doi.org/10.5937/MegRev2301219B>
- Bodrožić, I. (2022) *Terorizam kao kategorija nacionalnog i međunarodnog krivičnog prava*. Beograd: Kriminalističko-policijski univerzitet.
- Brkić, Z. (2017) *Međunarodni terorizam kao međunarodni zločin*. Doktorska disertacija. Mostar: Pravni fakultet.
- Buljubašić, M. & Azinović, V. (2023) *Krivično procesuiranje stranih terorističkih boraca u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Atlantska inicijativa.
- Čejović, B. (2002) *Krivično pravo. Opšti deo*. Beograd: Službeni list.
- Delić, N. (2021) *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Derenčinović, D. (2021) *Ogledi o pravu i pravdi u dvije Europe: putovi i stranputice europskog kaznenog prava od Strasbourga do Bruxellesa*. Zagreb: Narodne novine.
- Dorđević, Đ. & Kolarić, D. (2020) *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Kriminalističko-policijski univerzitet.
- Dorđević, M. & Dorđević, Đ. (2020) *Krivično pravo*. Beograd: Projuris.
- Evropska konvencija o suzbijanju terorizma, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori, broj 14/07.*
- Grozđanić, V., Škorić, M. & Martinović, I. (2013) *Kazneno pravo. Opći dio*. Rijeka: Pravni fakultet.
- Henriksen, A. (2019) *International law*. Oxford: University Press.
- Ilić, A. (2021) Discourse on Modern Terrorism. *Crimen*, 12(3), 309-329.
<https://doi.org/10.5937/crimen2103309I>

- Ivanović, A. (2015) Evropsko krivično pravo - istorijski razvoj, izazovi i perspektive. *Pravne teme*, 3(5), 110-135.
- Jovašević, D. & Miladinović Stefanović, D. (2023) *Krivično pravo. Posebni deo*. Niš: Pravni fakultet.
- Jovašević, D. (2017) *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Dosije.
- Jovašević, D., Mitrović, L. & Ikanović, V. (2017) *Krivično pravo Republike Srpske. Posebni deo*. Banja Luka: Panevropski univerzitet Apeiron.
- Jovašević, D., Mitrović, L. & Ikanović, V. (2021) *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske*. Banja Luka: Službeni glasnik.
- Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21, 31/23 i 47/23.*
- Krivični zakon Brčko distrikta BiH, Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, broj 19/20.*
- Krivični zakon Federacije BiH, Službene novine Federacije BiH, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 75/17 i 31/23.*
- Krivični zakonik Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske br. 64/17, 104/18, 15/21, 89/21 i 73/23.*
- Lakušić, M. & Lolić, S. (2021) Terorizam kao savremeni izazov bezbednosti. *Megatrend revija*, 18(4), 389-400. <https://doi.org/10.5937/MegRev2104389L>
- Lutovac, S. & Lutovac, N. (2023) *Terorizam*. Beograd: Megatrend univerzitet.
- Marković, I. (2012) Evropsko krivično pravo – pojmovno određenje i stanje posle Lisabonskog ugovora. *Pravni život*, 12, 503-520.
- Novoselec, P. (2004) *Opći dio kaznenog prava*. Zagreb: Pravni fakultet.
- Pavišić, B., Grozdanić, V. & Veić, P. (2007) *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.
- Pavišić, B., Kamber, K. & Parenta, I. (2016) *Kazneno pravo Vijeća Europe. Izvori, komentari, praksa*. Rijeka: Paradox.
- Ramić, A. (2019) *Terorizam i njegovo finansiranje u svijetu i u Bosni i Hercegovini*. Tešanj: Planjax komerc.

- Satzger, H. (2018) *International and european criminal law*. München: C. H. Beck.
- Sijerčić, Čolić H. (2012) Izazovi evropskog krivičnog prava - obaveze države u oblasti krivičnog zakonodavstva. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 55, 345-365.
- Simović, M. & Šikman, M. (2017) Terorizam - zločin vs norma. *Kriminalističke teme*, 17(1-2), 73-96.
- Simović, M. & Simović, M. V. (2011) "Terorizam u praksi Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i bivšeg Doma za ljudska prava Bosne i Hercegovine". *Suprotstavljanje terorizmu – međunarodni standardi i pravna regulative*. Kozara, 23-30. mart 2011. godine. Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova, 77–99.
- Simović, M. & Simović, V. (2021) *Krivično pravo Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Posebni dio*. Banja Luka: Grafomark.
- Simović, M. (2003) Krivična djela terorizma u krivičnom zakonodavstvu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. *Kriminalističke teme*, 3(1-2).
- Simović, M. et al. (2022) *Pravni položaj lica osuđenih za krivična djela terorizma u Bosni i Hercegovini*. Banja Luka: Grafomark.
- Stajić, Lj. & Mirković, V. (2021) Nova uloga terorizma danas. *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, 55(2), 395-413. <https://doi.org/10.5937/zrpfns55-32990>
- Stanković, N. (2018) *Međunarodno krivično pravo*. Tuzla: Evropski univerzitet Kallos.
- Stojanović, Z. (2013) *Krivično pravo. Opšti deo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Stojanović, Z. (2022) *Krivično pravo. Opšti deo*. Beograd: Dosije.
- Turković, K. et al. (2013) *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.
- Vuković, I. (2021) *Krivično pravo. Opšti deo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Životić, I. (2021) Terorizam i bezbednost Srbije. Beograd: Centar za strateška istraživanja nacionalne bezbednosti.
- Zovko, I. (2022) *Međunarodno kazneno pravo*. Mostar: Sveučilište u Mostaru.

PREPARATION OF CRIMINAL OFFENSES OF TERRORISM:
INTERNATIONAL STANDARDS AND CRIMINAL LAW
OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Miodrag N. Simović, PhD^a, Vladimir M. Simović, PhD^b

Based on several universal and regional international documents, Bosnia and Herzegovina, as well as several modern states, foresees the criminal offense of terrorism in several different forms of manifestation, but with identical content, characteristics, elements, legal description, legal nature, that is, forms or types of manifestation. It is an extremely serious, dangerous crime, with an international content, that is, with an international basis for prescribing criminal responsibility and punishment. Due to the high degree of social danger of various forms of manifestations of terrorism, all modern criminal legislations move the limit of punishment to the previous stage - to the stage of preparation of criminal offenses, the undertaking of which, through physical or psychological activities, creates the conditions or prerequisites for the perpetration of one of the criminal offenses of terrorism in general, or to a faster, easier, simpler or more efficient way. In the positive law in Bosnia and Herzegovina, numerous preliminary actions that precede the perpetration of criminal offenses of terrorism in general or preliminary actions that contribute to their more efficient, successful or better execution are also provided as independent criminal offenses. The paper investigates and problematizes the system, concept, content, elements and characteristics, and forms of manifestation of the preparation of criminal offenses of terrorism in the criminal legislation of Bosnia and Herzegovina, especially in the context of international standards.

KEYWORDS: *preliminary actions, terrorism, criminal offense, responsibility, international standards.*

© 2024 by authors

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International

^a Full member of the Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina; full professor at the Faculty of Law, University of Bihać, professor emeritus.

^b Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina; full professor at the Faculty of Security and Protection Independent University in Banja Luka.